

ONDERWIJSVISITATIE AFRIKAANSE
TALLEN EN CULTUREN

Rapport van de visitatiecommissie

Gent, september 2003

Inhoud

I. De onderwijsvisitatie Afrikaanse Talen en Culturen	2
1. Inleiding	2
2. De visitatiecommissie	2
2.1. Samenstelling	2
2.2. Taakomschrijving	3
2.3. Werkwijze	3
3. Korte terugblik op de visitatie	4
II. Het referentiekader Afrikaanse Talen en Culturen	5
1. Inleiding	5
2. Referentiekader	5
III. De opleiding Afrikaanse Talen en Culturen binnen de faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de Universiteit Gent	9
1. Onderwijsprofiel, doelstellingen en eindtermen	9
2. Programma	11
2.1. Opbouw en inhoud van het programma	11
2.2. Onderwijsleersituatie (werkvormen)	13
2.3. Toetsing en evaluatie	15
3. Eindverhandeling	15
4. Studenten	17
4.1. Studentenprofiel en studentenaantallen	17
4.2. Slaagcijfers en rendementen	18
5. Studeerbaarheid	19
5.1. Studietijd	19
5.2. Studievoorzichting en -begeleiding	20
6. Afgestudeerden	21
7. Opleiding als organisatie	22
8. Gebouwen en infrastructuur	23
9. Personeel en personeelsbeleid	23
10. Internationalisering	24
11. Onderzoekscapaciteit van het onderwijs	25
12. Interne kwaliteitszorg	26
12.1. Zelfevaluatierapport	26
12.2. Interne kwaliteitszorg	26
13. Bachelor/masterstructuur	27
14. Conclusies en aanbevelingen	28
15. Overzicht van de scores per kwaliteitsaspect	30
Bijlagen	32
Bijlage 1: Personalie van de leden van de visitatiecommissie	33
Bijlage 2: Het bezoekschema	35

I. De onderwijsvisitatie Afrikaanse Talen en Culturen

1. Inleiding

Onderhavig rapport vormt de neerslag van de bevindingen van de visitatiecommissie Afrikaanse Talen en Culturen m.b.t. de gelijknamige opleiding aan de Universiteit Gent. Dit oordeel werd gevormd op basis van de lectuur van het zelfevaluatie-rapport en het bezoek van de commissie aan de opleiding van 11 tot en met 13 december 2002.

Deze vorm van kwaliteitszorg wordt door het Vlaamse decreet m.b.t. het universitaire onderwijs opgelegd en kan reeds bogen op een traditie van meer dan tien jaar. Uit naam van de Vlaamse universiteiten neemt de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) al van bij de aanvang de organisatie van de hele procedure op zich, hierbij in de eerste plaats geïnspireerd door het Nederlandse voorbeeld. Deze visitatie is – mede door de uniciteit van de opleiding in Vlaanderen – een initiatief van de Universiteit Gent. Hierbij werd de procedure gevolgd, die de VLIR voor de visitaties van de tweede ronde vastgesteld heeft.

2. De visitatiecommissie

2.1. Samenstelling

De visitatiecommissie Afrikaanse Talen en Culturen werd ingesteld op 28 augustus 2002, in naam van de Rector, door R. De Potter, institutioneel coördinator visitaties van de Universiteit Gent.

De commissie had de volgende samenstelling:

Voorzitter:

- **Prof. dr. em. E. Roosens**, emeritus gewoon hoogleraar antropologie, Katholieke Universiteit Leuven en emeritus buitengewoon hoogleraar Université catholique de Louvain.

Leden:

- **Dr. A.H.M. De Baets**, universitair docent niet-Westerse geschiedenis, Rijksuniversiteit Groningen;
- **Dr. P. Pels**, universitair docent antropologie, Universiteit van Amsterdam.

Prof. dr. W.J.J. Schipper-de Leeuw, hoogleraar interculturele literatuurwetenschap, Universiteit Leiden, heeft als commissielid aan alle voorbereidende activiteiten deelgenomen, waaronder de lectuur van het zelfevaluatie-rapport en de deelname aan de installatie-vergadering in september 2002. In laatste instantie, enkele dagen vóór het eigenlijke bezoek,

heeft ze wegens onvoorziene omstandigheden moeten afzeggen. In deze fase was het onmogelijk nog een vervanger te vinden. De in getalsterkte gereduceerde commissie heeft haar uiterste best gedaan om het wegvallen van dit gewaardeerde commissielid op te vangen.

Mevr. J. Claeys, stafmedewerker bij de Afdeling Onderwijskwaliteitszorg – Directie Onderwijsaanlegenheden – van de Universiteit Gent was secretaris van de commissie.

Een beknopt curriculum vitae van de leden van de visitatiecommissie is in bijlage 1 bijgevoegd.

2.2. Taakomschrijving

In het instellingsbesluit is de opdracht van de commissie als volgt omschreven:

- a. op basis van de door de faculteit aan te leveren informatie en door middel van ter plaatse te voeren gesprekken, zich een oordeel te vormen over de kwaliteit van de opleiding (inclusief de kwaliteit van de afgestudeerden) en over de kwaliteit van het onderwijsproces (inclusief de kwaliteit van de onderwijsorganisatie), mede gelet op de eisen/verwachtingen die voortvloeien uit de facultaire taak iedere student voor te bereiden op de zelfstandige beoefening van de wetenschap of de beroepsmatige toepassing van wetenschappelijke kennis;
- b. het formuleren van aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

2.3. Werkwijze

2.3.1. Voorbereiding

De procedure is een vorm van peer review, waarbij de commissie als groep van externe experts de opleiding beoordeelt. Eerste aanknopingspunt hiervoor is het door de opleiding geschreven zelfevaluatierapport. Dit verschaft de commissieleden essentiële informatie, die tijdens het bezoek ter plaatse nog verder aangevuld wordt.

Op 24 september 2002 hield de commissie met de toenmalige vier leden haar installatievergadering. Hier werd in de eerste plaats het hele visitatieproces, en specifiek de rol van de commissie daarin, overlopen. Tevens formuleerde de commissie haar referentiekader, dat de minimumeisen voor een dergelijke opleiding bevat. Dit kan in hoofdstuk 2 geraadpleegd worden. Voorafgaand aan de vergadering had elk commissielid twee eindverhandelingen doorgenomen. Deze werden, net als het zelfevaluatierapport, gezamenlijk besproken. Tenslotte werd het bezoek aan de opleiding concreet voorbereid.

2.3.2 Bezoek aan de instelling

Het bezoek aan de opleiding is de tweede, belangrijke bron van informatie voor de commissie. Tijdens dit bezoek heeft de commissie gesproken met personen uit de diverse geledingen die met het onderwijs in de Afrikaanse Talen en Culturen te maken hebben. Deze gesprekken vormden een waardevolle aanvulling op het zelfevaluatierapport.

Naast de door de procedure vastgelegde gesprekken was ook tijd voorzien voor aanvullende gesprekken. Hiertoe kon het initiatief enerzijds van de commissie zelf of anderzijds van personen, betrokken bij de opleiding, komen.

Tijdens het bezoek waren schriftelijke bronnen zoals studieboeken, syllabi, cursusnota's, examenvragen, verslagen van diverse raden, informatiebrochures ... ter beschikking. Daarnaast bracht de commissie een bezoek aan onderwijsruimten, burelen, computerfaciliteiten en de eigen bibliotheek, die met een verwante vakgroep gedeeld wordt.

Op het einde van het bezoek bracht de voorzitter in een mondelinge rapportering voor alle geïnteresseerden de eerste bevindingen van de commissie naar voren.

De opleiding heeft de mogelijkheid gehad te reageren op een ontwerp van onderhavig rapport. Dat heeft soms geleid tot wijzigingen in de tekst.

3. Korte terugblik op de visitatie

De commissie heeft de visitatie met plezier uitgevoerd en heeft de hindernissen onderweg – o.a. het in extremis wegvallen van een gewaardeerd commissielid – pogen te pareren. De opdracht bood de gelegenheid de unieke opleiding die de licentie Afrikaanse Talen en Culturen in Vlaanderen is, grondig te leren kennen. De commissie heeft haar opdracht uitgevoerd met een opbouwende ingesteldheid en een kritische attitude. Vanuit een gedeelde bekommernis over het belang van deze opleiding hoopt de commissie met onderhavig rapport bij te dragen tot de positieve ontwikkeling van het onderwijs in de Afrikaanse Talen en Culturen in Vlaanderen in het algemeen, en aan de Universiteit van Gent in het bijzonder. Verder hoopt de commissie dat het rapport de opleiding mag aanmoedigen om de vele reeds gedane inspanningen te blijven voortzetten.

Deze visitatie viel in een overgangperiode vanuit diverse oogpunten. De opleiding Afrikaanse Talen en Culturen werd voor het eerst gevisiteerd, terwijl de VLIR al voor een aantal opleidingen de tweede ronde aangevat had. Daarom werd voor de hele procedure, ook het schrijven van het zelfevaluatie-rapport, de VLIR-handleiding voor de tweede ronde gevolgd.

In dezelfde periode werd en wordt een grondige verandering van het hoger onderwijs voorbereid. Terwijl het wettelijke kader op dat moment nog niet vastlag, waren de faculteiten reeds de overgang naar het bachelor/mastersysteem aan het voorbereiden. Dit was voor alle betrokkenen een vrij onzekere periode, gezien toen nog niet duidelijk was in welke mate de bestaande en de nieuwe opleiding (in het bachelor/mastersysteem) van elkaar zouden verschillen.

Tot slot wenst de commissie iedereen te bedanken die meegewerkt heeft aan de voorbereiding en uitvoering van deze visitatie.

II. Het referentiekader Afrikaanse Talen en Culturen

1. Inleiding

Bij de beoordeling van de opleiding Afrikaanse Talen en Culturen wordt van twee uitgangspunten vertrokken. In de eerste plaats wordt stilgestaan bij de visie en de doelstellingen die de opleiding voor zichzelf gesteld heeft. De commissie heeft onderzocht of en in welke mate deze doelstellingen gerealiseerd worden.

In de tweede plaats heeft de visitatiecommissie een eigen visie op de opleiding. Ze heeft een aantal minimeisen opgesteld, waaraan elke universitaire opleiding, i.c. de opleiding Afrikaanse Talen en Culturen, moet voldoen. De doelstellingen en de manier waarop ze ingevuld worden, werden getoetst aan deze minimeisen, die in onderstaand referentiekader neergeschreven zijn.

Deze visitatie vond plaats in een overgangperiode, die zich op meerdere vlakken uitte. De invoering van de bachelor/masterstructuur stond en staat voor de deur. In deze optiek vond de commissie het opportuun inzicht te krijgen in de recentste Bama-programmavoorstellen van de opleiding, om ook met het oog op de toekomst aanbevelingen te doen. De commissie heeft gereageerd op het Bama-ontwerp van de opleiding dat haar half december voorgelegd werd. Over de wijzigingen sinds die datum heeft de commissie geen uitspraak gedaan.

Voorts zijn de visitaties pas de tweede ronde ingegaan. De procedure voor de visitaties – die in de nieuwe handleiding beschreven is – kent lichte wijzigingen t.o.v. de eerste ronde. De opleiding Afrikaanse Talen en Culturen wordt voor het eerst gevisiteerd. Voor het opstellen van het zelfevaluatierapport heeft ze de nieuwe criteria voor de tweede ronde gevolgd.

Onderstaand referentiekader weerspiegelt de ‘Handleiding voor de onderwijsvisitaties in de tweede ronde’ (VLIR, 2001) in algemene zin en werd door de visitatiecommissie geoperationaliseerd in een gedetailleerd ‘Overzicht van de aandachtspunten voor de onderwijsvisitaties’ (overgenomen van de VLIR).

Kenmerkend voor de tweede ronde is dat het referentiekader vóór het bezoek van de commissie aan de opleiding kenbaar gemaakt wordt. Tijdens het visitatiebezoek is in het eerste gesprek met vertegenwoordigers van de opleiding over dit referentiekader gepraat.

2. Referentiekader

De opleiding Afrikaanse Talen en Culturen beoogt studenten:

1. op te leiden tot een wetenschappelijk niveau, wat zich in de inhoud en de aard van de opleiding reflecteert;
2. voor te bereiden op een maatschappelijke loopbaan waarbij op de kennis en vaardigheden die tijdens de studie verworven zijn, een beroep kan gedaan worden.

Van de opleiding wordt dus verwacht dat ze een degelijk wetenschappelijk niveau haalt en dat een betekenisvolle link met de maatschappelijke realiteit aangetoond wordt. Het nauwgezet

volgen van de laatste ontwikkelingen binnen het vakgebied wordt als een vanzelfsprekendheid beschouwd.

De doelstellingen en ervan afgeleide eindtermen dienen duidelijk geformuleerd en bekend te zijn bij docenten en studenten.

Het aangeboden onderwijsprogramma dient specifiek geënt te zijn op deze doelstellingen en op het gewenste eindprofiel. Dit programma dient qua vorm en inhoud voldoende kwaliteit te bieden en een samenhangend geheel te vormen.

De eerste cyclus kan een meer algemene en multidisciplinaire basisopleiding bieden, die van een gelijke startpositie bij de instromende studenten uitgaat. De tweede cyclus biedt differentiatie en verdieping per vakgebied. Bij voorkeur worden de studenten tijdens de eerste cyclus al vertrouwd gemaakt met het analyseren van teksten, filologische methoden, het schrijven van wetenschappelijke teksten en het wetenschappelijk onderzoek.

Binnen het programma Afrikaanse Talen en Culturen dienen zeker de volgende deelgebieden aan bod te komen: de taalkunde, de letterkunde, de taalvaardigheid, 'kennis van land en volk'. Met dit laatste wordt zowel de cultuur, de geschiedenis als de maatschappelijke realiteit van de betrokken gebieden bedoeld. Deze deelgebieden dienen voldoende op elkaar afgestemd te zijn. Ook de taalvaardigheid in de onderwezen talen is van wezenlijk belang. Een verblijf in een streek waar de onderwezen talen gesproken worden, is een zeer goede aanvulling van het onderwijs.

Van de student wordt meer dan alleen een up-to-date kennis van de bovengenoemde onderdelen verwacht. Hij /zij dient tevens in staat te zijn wetenschappelijke literatuur en wetenschappelijk onderzoek onafhankelijk en voldoende kritisch te benaderen.

De deskundigheid en wetenschappelijk kritische instelling van de staf beïnvloedt in sterke mate de kwaliteit van het onderwijsaanbod. Binnen de staf dienen voldoende specialisaties aanwezig te zijn om een goed gedifferentieerd programma aan te bieden. Specialisaties kunnen enerzijds het programma verrijken. Anderzijds mag het aanbod van specialisaties niet tot een versnippering van het vakgebied leiden.

De commissie gaat uit van een actieve betrokkenheid bij en verantwoordelijkheid van de student voor zijn leerproces. Om dit te verwezenlijken moet de opleiding, via een optimale begeleiding, de zelfwerkzaamheid van de student stimuleren. Studiebegeleiding mag niet louter op het eerste jaar geconcentreerd worden, maar moet gedurende de hele studieloopbaan voor de student beschikbaar zijn. Het gaat hierbij om het opsporen en remediëren van mogelijke studieproblemen, het geven van adequate begeleiding en het geven van informatie en advies op alle mogelijke momenten tijdens de studie.

Zowel tijdens het eigenlijke didactische proces als voor adequate begeleiding worden van de staf bepaalde didactische kwaliteiten verwacht. Een vertrouwdheid met voldoende diverse didactische werkvormen, en eventueel bekendheid met de werking van audiovisuele en informatietechnologische hulpmiddelen is zeker aan te raden. Van het gebruikte studie- en onderwijsmateriaal wordt tevens een voldoende kwalitatief niveau verwacht.

De opleiding dient de studeerbaarheid van het programma te onderzoeken. Ook de verdeling van de last over de verschillende studiejaar moet evenwichtig zijn. De termijn binnen dewelke de gemiddelde student het diploma behaalt, is hier een belangrijke indicator.

De gehele examenprocedure moet bij de studenten algemeen en voldoende tijdig bekend zijn. De evaluatie moet duidelijk teruggrijpen naar de eindtermen en op een juiste manier de beheersing van de leerinhouden toetsen.

Concluderend kan met betrekking tot de **opleidingen** worden verwacht dat zij

- a. uitgebreide kennis van en inzicht in het vakgebied verschaffen, waaronder zeker een diepgaande kennis van de onderwezen talen en culturen, en de daaraan verbonden analytische en filologische vaardigheden;
- b. een goede beheersing van de bestudeerde talen en van het Nederlands tot stand brengen;
- c. de waarde van een wetenschappelijke benadering en van inzicht in theorie en methodologie benadrukken;
- d. een kader bieden waarin de student de theorie en de verworven kennis probleemgericht leert hanteren, en het verworven inzicht op een wetenschappelijke manier leert toepassen, ook op bronnen in de onderwezen talen;
- e. in gelijke mate de diepgang en breedte van kennis stimuleren.

Met betrekking tot het **verantwoordelijk bestuur** geldt dat het

- a. op een adequate wijze de materiële en personele noden dient in te vullen;
- b. goede condities moet creëren voor de vereiste kwaliteit van docenten, leermiddelen en evaluatiemiddelen;
- c. voor de uitvoerbaarheid van het programma dient te zorgen;
- d. een geregelde en betrouwbare evaluatie van het onderwijs moet garanderen;
- e. de internationalisering binnen de opleidingen dient aan te moedigen.

Met betrekking tot de **afgestudeerden** mag worden verwacht dat zij

- a. de kennis en vaardigheden bezitten om wetenschappelijke onderzoeksresultaten kritisch te evalueren en deze bij de uitoefening van hun beroep te hanteren;
- b. in staat zijn:
 - o bronnen te raadplegen en een voldoende belezenheid te verwerven om zich zelf een belangrijk gedeelte van de literatuur eigen te maken;
 - o data te analyseren, te vergelijken en kritisch te toetsen;
 - o te synthetiseren en dit op een heldere wijze schriftelijk en mondeling naar voren te brengen;

- zelfstandig onderzoek te organiseren;
- c. beschikken over voldoende van de hiervoor vermelde vaardigheden om beroepen te kunnen uitoefenen waarvoor een wetenschappelijke opleiding noodzakelijk of gewenst is;
- d. beschikken over de nodige algemene academische vorming om verantwoordelijke posities in de samenleving te bezetten.

III. De opleiding Afrikaanse Talen en Culturen binnen de faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de Universiteit Gent

1. Onderwijsprofiel, doelstellingen en eindtermen

De opleiding Afrikaanse Talen en Culturen heeft in de loop der jaren diverse gedaantewisselingen ondergaan. Het programma dat in deze visitatie beoordeeld wordt, is ingevoerd in het academiejaar 1998-99. In een bijlage bij het in het voorjaar van 2002 geschreven zelfevaluatie-rapport heeft de opleiding uitvoerig de totstandkoming en kenmerken van dit nieuwe programma geschetst.¹ Het houdt een behoorlijke koerswijziging t.o.v. het verleden in.

Het nieuwe programma met de naam 'Afrikaanse Talen en Culturen' stelt de talen en culturen van Afrika bezuiden de Sahara centraal. Het legt de klemtoon op het snijpunt van taal en cultuur en wenst zich hiermee te profileren. Bijgevolg vormt het taalonderwijs de cruciale schakel in de opleiding, wegens de 'unieke toepasbaarheid van praktische taalkennis in vrijwel ieder ander domein van Afrikastudie'.² Daarnaast worden de taalkundige gegevens bekeken in de socioculturele context. Een aanzienlijk aandeel in het programma wordt dan ook gevormd door vakken m.b.t. sociolinguïstiek en literaturen uit Afrika. Diverse aspecten van de Afrikaanse samenlevingen worden ruim in kaart gebracht door vakken als geschiedenis en geografie van Afrika, cultuurgeschiedenis, etnografie, etc.

In het zelfevaluatie-rapport wordt de volgende algemene doelstelling vermeld: 'De opleiding Afrikaanse Talen en Culturen is gericht op het verwerven van een brede, degelijk geïnformeerde en wetenschappelijk onderbouwde kennis van hedendaagse Afrikaanse samenlevingen, en dit vertrekkend van een grondige en ruim gecontextualiseerde studie van talen en culturen. De opleiding streeft naast een grondige kennis van taal, literatuur, cultuur, sociolinguïstiek en geschiedenis van Afrika ook een kritische ingesteldheid na ten overstaan van kennis en informatie over Afrika, en wil door middel van een doorgedreven opleiding in diverse wetenschappelijke methoden en technieken studenten in staat stellen deze ingesteldheid ook zelfstandig en constructief toe te passen.'³

De opleiding heeft niet de ambitie een Afrikanist af te leveren die de totaliteit van Afrika heeft bestudeerd. Daarom heeft ze de specifieke doelstellingen regionaal en disciplinegebonden georiënteerd.

De doelstellingen worden in de volgende eindtermen vertaald:⁴

- een grondige wetenschappelijke kennis van de basisstructuur van Afrikaanse talen, in het bijzonder Bantutalen. Een vaardigheid om deze kennis toe te passen op twee Bantutalen, Cilubà en Kiswahili. Praktische vaardigheid in beide talen, voornamelijk geschreven maar tevens gesproken.

¹ Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Opleiding Afrikaanse Talen en Culturen, *Zelfstudierapport* (Gent 2002), p. 4 en bijlage.

² Ibid., p. 4.

³ Ibid., p. 5.

⁴ Ibid., p. 11.

- Kennis van de staatkundige en geografische structuren van het Afrikaanse continent, kennis van de voornaamste historische evoluties in Afrika; kennis van het verspreidingsgebied van de Afrikaanse talen en de onderlinge synchrone en diachrone relaties; kennis van de voornaamste gesproken en geschreven literaturen van Afrika; kennis van een aantal culturele kenmerken van Afrikaanse gemeenschappen. Doorheen dit alles: kennis van de wetenschappelijke stand van zaken i.v.m. deze themata.
- Het verwerven van wetenschappelijke onderzoeksvaardigheden uit de sociolinguïstiek, de taalkundige antropologie en de toegepaste taalkunde, toe te passen op relevante gegevens uit of over Afrika. Meer in het bijzonder: grondige vertrouwdheid met etnografisch-taalkundig veldwerk, transcriptiemethoden voor gesproken taal, antropologische verwerkingsmethoden voor geschreven documenten. Vertrauwdheid met de wetenschappelijke tradities waarin deze methoden ingebed zijn.
- Het verwerven van wetenschappelijke onderzoeksvaardigheden uit de literatuurwetenschap toe te passen op Afrikaanse literaire materialen. Meer in het bijzonder: kennis van comparatieve literatuurbenaderingen, de problematiek van orale traditie, moderne literatuursociologie.
- Het verwerven van wetenschappelijke onderzoeksvaardigheden uit de geschiedenis en de antropologie, toe te passen op relevante gegevens uit Afrika. Meer in het bijzonder: kennis van de historische kritiek, het bronnenonderzoek, de etnografie.
- Vertrauwdheid met kennistheoretische vraagstukken i.v.m. de Afrikastudie, meer in het bijzonder i.v.m. de koloniale wetenschap van Afrika; vertrouwdheid met theorievorming en methodiek inzake beeldvorming en racisme-onderzoek.
- Vertrauwdheid met interdisciplinaire benaderingen van wetenschappelijke problemen i.v.m. Afrika; vertrouwdheid met de problematiek van interculturaliteit; de praktische bekwaamheid om verbanden te leggen tussen diverse opleidingsonderdelen uit het programma.
- Kennis van technieken voor wetenschappelijk opzoekingswerk en wetenschappelijke redactie; de praktische vaardigheid om te gaan met academische tekstgenres zoals de seminariepaper, de mondelinge presentatie en de scriptie.

De huidige personeelsleden zijn het met de visie op, en de uitwerking van, het ‘nieuwe’ programma eens. Studenten worden over de doelstellingen geïnformeerd via brochures en introductie-activiteiten voor eerstejaars. Door de kleinschaligheid van de opleiding en door hun aanwezigheid in overlegorganen krijgen ze vlot toelichting of feedback bij de doelstellingen en de uitvoering ervan.

De realisatie van de doelstellingen schiet volgens de opleiding op bepaalde punten tekort. Het voornaamste probleem ligt op het vlak van het praktisch taalonderwijs. Studenten blijken de aangeleerde talen onvoldoende te kunnen spreken. De opleiding maakt zich sterk dat de aanwerving van een nieuwe docent per 1 oktober 2002 dit probleem aanzienlijk zal verhelpen. Ook m.b.t. Afrikaanse literaturen blijken er tekorten te zijn.

De commissie vindt de doelstellingen duidelijk en helder geformuleerd. Ze kunnen zeker van universitair niveau genoemd worden. Tevens wordt erin voldoende aandacht besteed aan competentieontwikkeling.

Ze beantwoorden in voldoende mate aan de door de commissie geformuleerde minimumeisen voor een opleiding Afrikaanse Talen en Culturen.

In de huidige situatie wordt één van de centrale doelstellingen niet gerealiseerd: de praktische taalvaardigheid. Gezien het belang van het taalonderwijs in doelstellingen en programma vormt dit een ernstig probleem. Uit gesprekken met de studenten is gebleken dat bijna allen hadden gehoopt dat ze, zoals in de informatiebrochure wordt vermeld, na vier jaar

studie tenminste één Afrikaanse taal actief zouden beheersen. Dit was niet het geval. Toch studeren ze in deze opleiding twee Afrikaanse talen. Als de opleiding alle inspanningen concentreert op het leren spreken van één taal in plaats van twee, moet ze tot aanvaardbare resultaten kunnen komen. Ervaring elders wijst in die richting. De meeste studenten en oudstudenten die de commissie heeft gesproken, vinden het beschamend dat ze na vier jaar studie 'Afrikaanse Talen' deze vaardigheid niet hebben verworven. Het verwerven van een taal belet niet dat ze terzelfder tijd technisch-linguïstisch worden geschoold, wat het aanleren van andere Afrikaanse talen aanzienlijk faciliteert. Als de opleiding meent hierop niet te kunnen ingaan, moet ze aspirant-studenten duidelijk maken dat in het programma 'Afrikaanse Talen en Culturen' het spreken en schrijven van talen niet tot op het niveau van de actieve beheersing wordt ingeoeffend, en dat het enkel gaat om een analyse van taalstructuren, in tegenstelling met wat tot op heden in de informatiebrochure wordt vermeld.

Het plotse schrappen van Swahili uit het studieprogramma illustreert dat studenten niet steeds adequaat over de (veranderingen in) doelstellingen en eindtermen geïnformeerd worden.

Verder valt te overwegen om in de eindtermen het unieke karakter van de opleiding – dit wil zeggen het snijpunt van talen en culturen – aan te geven door de pragmatische dimensie van taal als onderwerp van studie te benadrukken. Daarin worden immers de strikt linguïstische en de meer discursieve en culturele richtingen in het onderwijs en onderzoek van de vakgroep verenigd.

2. Programma

2.1. Opbouw en inhoud van het programma

Het hier besproken programma is een vierjarige opleiding, die tot het licentiaatsdiploma leidt. De eerste cyclus van twee jaar wordt bekroond met het kandidaatsdiploma, de daaropvolgende cyclus van twee jaar leidt naar het licentiaatsdiploma.

De opleiding biedt een klassiek programma aan, dat cumulatief bouwstenen verschaft rond steeds terugkerende themata. 'Zo bereikt de student(e) een aanvaardbaar niveau van specialisatie en verdieping in deze zwaartepunten, terwijl het overige vakkenaanbod en de aanzienlijke ruimte voor keuzevakken in de licenties de verbreding van de opleiding garandeert.'⁵

Inhoudelijk bepaalt het programma dat doorheen de opleiding vier zwaartepunten rond het snijpunt van taal en cultuur ontwikkeld worden. Het gaat om taalstudie, taalkunde, sociolinguïstiek en literatuur. Deze worden in de vier studie jaren in verschillende vakken uitgewerkt. Verder is er behoorlijk wat aandacht voor geschiedenis en cultuurgeschiedenis en worden ook andere, contextualiserende vakken aangeboden.⁶

De bestudeerde Afrikaanse talen waren volgens het zelfevaluatierapport Cilubà (van eerste kandidatuur tot tweede licentie) en KiKiswahili (van tweede kandidatuur tot tweede licentie). In het academiejaar 2002-03 is het KiKiswahili plots vervangen door het Lingala, wat verband houdt met de aanwerving van een nieuwe docent.

⁵ Ibid., p. 20.

⁶ Ibid., p. 19.

De opbouw van het programma wordt hierna per studiejaar besproken. Elk studiejaar bevat de facto een totaal aan vakken dat 60 studiepunten bedraagt.

In de **eerste kandidatuur** worden 20 studiepunten besteed aan vijf gemeenschappelijke vakken. Dit zijn opleidingsonderdelen die deel uitmaken van het studiejaarprogramma van een reeks aan elkaar verwante opleidingen. Ze beogen een gemeenschappelijke en algemeen academische basisvorming binnen diverse studiegebieden en over diverse opleidingen heen. Deze vakken zijn in alle opleidingen van de faculteit Letteren en Wijsbegeerte verplicht. Het betreft: ‘Historisch overzicht van de wijsbegeerte’, ‘Inleiding tot taal- en tekststructuren’, ‘Overzicht van de kunstgeschiedenis’, ‘Inleiding tot de voornaamste moderne literaturen’ en ‘Overzicht van de historische kritiek’. In de gesprekken met studenten en personeel kwam naar voren dat deze vijf vakken in grote mate westers georiënteerd zijn.

De resterende 40 studiepunten worden ingevuld door algemene vakken. Dit zijn vakken die deel uitmaken van het studiejaarprogramma van een bepaalde opleiding. Ze beogen een basisvorming binnen de opleiding en zijn verplicht voor alle studenten die die opleiding volgen. De vier zwaartepunten van het programma komen hier al tot uiting. Voor taalstudie (‘Een Afrikaanse taal I’) worden 12 studiepunten voorzien, voor taalkunde (‘Inleiding tot de Afrikaanse taalkunde’) 6, voor sociolinguïstiek (‘Taal en samenleving in Afrika’) 5 en voor literatuur (‘De literaturen van Afrika I’) eveneens 5. De resterende drie vakken bieden geschiedkundige en geografische achtergrond.

De **tweede kandidatuur** bevat voor een totaal van 57 studiepunten algemene vakken. Ook hier werken de vier zwaartepunten in door. De meeste studiepunten gaan naar taalstudie, waar zowel voor ‘Een Afrikaanse taal II’ als voor ‘Een tweede Afrikaanse taal I’ 9 studiepunten uitgetrokken worden. De taalkunde wordt aangebracht via ‘Taalkundig en etnografisch veldwerk’ (6 STP), de sociolinguïstiek door het vak ‘etnolinguïstiek’ (6 STP) en de literatuur door ‘De literaturen van Afrika II’ (6 STP). Daarnaast staan ‘Algemene taalwetenschap I’ en ‘Algemene literatuurwetenschap I’ voor telkens 3 studiepunten op het programma. Deze vakken zijn niet specifiek op Afrika gericht en worden gegeven door specialisten van buiten de vakgroep. Ook het programma van de tweede kandidatuur bevat twee geschiedkundige vakken (samen 9 STP) en twee cultuurgerichte vakken (samen 6 STP). Voor de drie resterende studiepunten kan gekozen worden uit twee optievakken – die telkens 3 studiepunten waard zijn. Het gaat over ‘De derde wereld in historisch perspectief’ of ‘Culturele antropologie I’.⁷

In de **eerste licentie** nemen de algemene vakken nog 39 studiepunten in. Ook hier zijn voor de taalstudie van twee Afrikaanse talen twee maal 9 studiepunten voorzien. ‘Algemene taalkunde: Afrika’, ‘Problemen uit de sociolinguïstiek van Afrika’ en ‘De literaturen van Afrika III’ krijgen elk 3 studiepunten toebedeeld en vertegenwoordigen de 3 andere zwaartepunten. Contextvakken zijn in dit geval ‘De hedendaagse geschiedenis van Afrika’, ‘De culturen van Afrika’ en ‘De hedendaagse sociologie van Afrika’, die elk 4 studiepunten vertegenwoordigen. Er is voor 15 studiepunten keuze uit een zeer heterogene lijst van keuzevakken die voor de hele faculteit geldt. De resterende 6 studiepunten worden gereserveerd voor het vak ‘scriptievoorbereiding’.

De **tweede licentie** tenslotte bevat 33 studiepunten voor algemene vakken, 6 voor keuzevakken en 21 voor het schrijven van de eindverhandeling. Tot in dit laatste jaar komen de vier zwaartepunten van de opleiding aan bod. Telkens 9 studiepunten worden gewijd aan twee Afrikaanse talen, 3 studiepunten zijn voorzien voor ‘Problemen uit de Afrikaanse taalkunde’, 3 studiepunten voor ‘Problemen uit de sociolinguïstiek van Afrika II’ en 3 studiepunten voor ‘Vergelijkende literatuurstudie: Afrika’. De resterende algemene vakken

⁷ In het zelfstudierapport wordt verkeerdelijk vermeld dat 6 studiepunten voor de optievakken voorzien zijn.

zijn 'Structurele problemen van de derde wereld' en 'Racisme en beeldvorming', die telkens 3 studiepunten innemen.

De kern van het programma ligt dus vast. De studenten kunnen hun programma individueel inkleuren d.m.v. de keuzevakken.

De commissie vindt de vertaling van de doelstellingen en eindtermen in het programma voldoende tot goed. Ook de opbouw en samenhang van het programma binnen en tussen de cycli is voldoende.

De aansluiting van het programma bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied is goed, evenals de terugkoppeling van eigen onderzoek in het programma. Er is voldoende aandacht voor het bijbrengen van onderzoeksvaardigheden en -attituden. Er is onvoldoende aandacht voor het bijbrengen van ICT-vaardigheden. Het programma is voldoende discipline-overschrijdend. Er zijn voldoende stimulansen om de studenten het belang van levenslang leren te doen inzien.

Het programma is goed afgestemd op de instromende studenten en behaalt globaal een goed niveau. Dit geldt niet voor alle opleidingsonderdelen afzonderlijk. Vooral de taalvakken blijven hier in gebreke.

Het wordt aanbevolen te blijven aandringen op de behandeling van Afrikaanse of niet-westerse casestudies of voorbeelden in de algemene vakken.

In gesprekken met studenten werd met ontgoocheling gesproken over het plotse en onaangekondigde afschaffen van het Swahili. Het vooruitzicht een taal te leren die over een groot gebied wordt gesproken, zoals het Swahili, was voor de meesten één van de belangrijkste drijfveren voor het kiezen van deze studie. Ze vinden dan ook dat een fundamentele belofte niet is ingelost. De commissie is de mening toegedaan dat de opleiding studenten die zich quasi-unaniem uitspreken voor het actief beheersen van een Afrikaanse taal niet mag afwijzen, zeker waar twee stafleden in staat mogen worden geacht Swahili te kunnen doceren.

De opleiding kan de inhoud van het programma 'Afrikaanse Talen en Culturen' en de eindtermen ervan niet los zien van de taak in de samenleving waarop de studenten worden voorbereid. De informatie die uitgaat van een weliswaar beperkte groep van afgestudeerden geeft aan dat de kwestie van de toegang tot de arbeidsmarkt tot uiteenlopende meningen aanleiding geeft. De opleiding kan de stelling verdedigen dat het programma opleidt tot wetenschappelijk-kritisch en onafhankelijk denken en dus een algemeen vormende waarde heeft; dat er voor vele afstudeerrichtingen geen op maat gesneden banen klaarliggen en dat het voor de alumni van Afrikaanse Talen en Culturen niet anders is.

2.2. Onderwijsleersituatie (werkvormen)

In de opleiding wordt vooral gebruik gemaakt van volgende werkvormen: hoorcollege, oefeningcollege, collectieve oefeningen, seminarie (met 'clinic') en individuele begeleiding van zelfstudie.⁸ De opleiding verwacht een actieve inzet van de studenten vanaf het eerste jaar. Zelfwerkzaamheid wordt hoog in het vaandel geschreven. Van studenten wordt gevergd dat ze informatie die tijdens formele doceermomenten aangeboden wordt, aanvullen, kritisch toetsen d.m.v. eigen complementaire inspanningen.

⁸ Ibid., p. 28.

De transitie van kandidaturen naar licenties brengt een overgang van meer passieve naar meer actieve onderwijsvormen mee.

Het hoorcollege wordt voornamelijk in de kandidaturen toegepast en komt in de licenties minder vaak voor. Bij oefeningcolleges (B-uren genoemd) wordt van de studenten een actieve voorbereiding en participatie verwacht. Dit blijft in de eerste kandidatuur eerder beperkt tot beantwoorden van vragen. Vanaf de tweede kandidatuur werken de studenten met referaten. De opleiding geeft echter aan dat de in de studiegids vermelde activiteiten niet altijd gevolgd worden. Vanaf de tweede kandidatuur worden ook in diverse vakken collectieve oefeningen gegeven. Hieronder vallen onder meer veldwerkprojecten die door kleine groepjes van studenten uitgevoerd worden. De werkzaamheden zijn hier, in tegenstelling tot het oefencollege, niet klassikaal maar in groep. Vanaf de licenties wordt een aantal vakken onder de vorm van seminaries gegeven. Het gaat hier om besprekingen rond een bepaald thema, die door studenten voorbereid worden. Individuele begeleiding van zelfstudie komt vooral in het kader van de eindverhandeling voor. Er is dan overleg met een begeleider uit het AP-kader, soms individueel, soms ook collectief.

De opleiding vermeldt dat talenpractica in dit programma niet voorkomen. Dit heeft tot gevolg dat er geen wezenlijke oefeningen van de praktische taalvaardigheid zijn. Alleen in de kandidaturen wordt hier enigszins aan tegemoetgekomen door de oefeningcolleges.

De voor het vakgebied specifieke methodiek van (etnografisch) veldwerk wordt, zoals gezegd, in de opleiding in diverse colleges en oefeningen benadrukt en wordt in veel gevallen ook voor de eindverhandeling aangewend. De realisatie hiervan blijft in veel gevallen beperkt tot België.

De commissie is de mening toegedaan dat de werkvormen en -middelen onvoldoende bij de doelstellingen en eindtermen aansluiten. De kwaliteit van het studiemateriaal wordt voor sommige vakken als onvoldoende beoordeeld. De doelmatigheid van de werkvormen is bij de taalvakken onvoldoende. De commissie beveelt dan ook ten zeerste het aanwerven van een praktijkassistent voor de praktische oefeningen bij de talen aan.

In de gesprekken met de commissie bleken de studenten en de oud-studenten unaniem enthousiast over de autonomie in het studeren en het ondernemen van onderzoek dat het programma hun aanleert. De toegankelijkheid van de docenten, assistenten en onderzoekers en de aangename sfeer worden hoog aangeslagen. Ook het aanvaarden van, en het ingaan op, kritiek vanwege de docenten worden erg geapprecieerd.

De commissie beveelt aan te bewaken dat de terechte nadruk op autonoom werk door studenten niet te eenzijdig wordt, onder meer door voor alle werkcolleges verplichte aanwezigheid te vragen.

De commissie stelt het zeer op prijs dat de studenten vanaf de eerste kandidatuur en doorheen de hele opleiding werkstukken leren schrijven. Ze beveelt aan te streven naar een evenwichtige didactische opbouw van het schrijfonderwijs – dit wil zeggen het componeren van papers – over de vier jaren, zodat alle schrijfvaardigheden frequent en in stijgende graad van moeilijkheid intensief geoefend worden. Hiervoor kan de opleiding in de eerste plaats een cursus of cursusonderdeel wijden aan "hoe schrijf ik een paper?". Volgens het zelfevaluatierapport zijn de studenten hier vragende partij.⁹ De scriptiebrochure is hiervoor een uitstekend begin. In de tweede plaats kan de opleiding grote extensieve schrijfopdrachten vervangen door meerdere kleine, maar intensieve schrijfopdrachten, waartoe behoren: ten eerste, collectieve discussies met verplichte aanwezigheid, waaraan studenten deelnemen die elkaars werk vooraf hebben gelezen en die gedetailleerd schriftelijk en mondeling commentaar leveren onder leiding van een student-voorzitter; ten tweede, gedetailleerde

⁹ Ibid., p. 28.

geschreven kritieken van de docent; ten derde, de mogelijkheid om de paper en alle kritieken na te bespreken.

Het wordt aanbevolen het draaiboek voor studie- en veldwerkverblijven in Afrika op de website met prioriteit verder uit te bouwen, na consultatie van de reeds aanwezige knowhow hierover op het Adviescentrum voor Studenten.

2.3. Toetsing en evaluatie

Net als de hele faculteit Letteren en Wijsbegeerte volgt de opleiding Afrikaanse Talen en Culturen het jaarsysteem. Dit betekent dat de examenperiodes in mei-juni en augustus-september vallen. De examens kunnen geheel schriftelijk of geheel mondeling zijn, of beide vormen combineren. Mondelinge examens worden vaak door een schriftelijke voorbereiding voorafgegaan. Deze periodieke evaluatie wordt voor een aantal vakken gedeeltelijk of geheel door permanente evaluatie vervangen. Hierbij gaat het om diverse vormen van rapportering, waaronder o.a. papers, presentaties en bijdragen aan seminariewerk. Papers moeten aan strikte richtlijnen beantwoorden m.b.t. vorm, lengte en deadline. De timing van veel paperopdrachten zorgt volgens de studenten voor een bottleneck op het einde van het academiejaar.

De examens die de leerstof toetsen, sluiten volgens de opleiding nauw bij de gehanteerde doceermethode aan. De evaluatie van hoorcolleges is in de eerste plaats gericht op het memoriseren en kritisch-inzichtig assimileren van de leerstof. Examens m.b.t. werkcolleges zijn gericht op een toetsing van zelfwerkzaamheid en creativiteit en de wijze waarop studenten analytische en kritische technieken aangeleerd hebben.¹⁰ Naarmate de student verder in de opleiding vordert, neemt de nadruk op de inzichtelijke benadering in lessen en toetsing toe.

De studenten hebben de indruk dat de examens binnen de opleiding eerlijk en objectief verlopen. Klachten werden in het verleden informeel opgelost.

De commissie beoordeelt het niveau en de relatieve moeilijkheidsgraad van de examens als voldoende. De praktische organisatie van de toetsing is goed. Criteria en wijze van beoordelen zijn voldoende. Ook de gehanteerde examenvormen lijken voldoende functioneel m.b.t. doelstellingen en inhoud. Wel wenst de commissie erop te wijzen dat de organisatie en planning van de papers efficiënter zouden kunnen. Er is voldoende afwisseling tussen periodieke en permanente evaluatie.

3. Eindverhandeling

De eindverhandeling vormt voor de student de culminatie van de studie, want ze integreert verschillende aspecten uit de doelstellingen en eindtermen, waaronder algemene kennisinhouden, verfijning van onderzoeksexpertise en zelfstandige studie, schrijfroutine...¹¹ De eindverhandeling is het bewijs dat de student ‘de aangeleerde methoden en technieken, de inzichten, de modellen en het studiemateriaal op een zelfstandige maar begeleide manier kan

¹⁰ Ibid., p. 31.

¹¹ Ibid., p. 35.

uitwerken en beschrijven.¹² Een goede beheersing van het onderzoeksinstrumentarium is vereist.

De voorbereiding van de eindverhandeling – door de opleiding ‘scriptie’ genoemd – vangt officieel in de eerste licentie aan met het vak ‘scriptievoorbereiding’. Dit dwingt de studenten ertoe via het schrijven van twee papers en het brengen van een mondelinge toelichting zich reeds in eerste licentie ernstig over het scriptieonderwerp te buigen. Dit vak is ingevoerd sinds het academiejaar 2000-01 en wordt positief onthaald. In de tweede licentie worden 21 studiepunten aan de eindverhandeling toegekend. Dit is ongeveer één derde van de 60 studiepunten.

Jaarlijks wordt aan het begin van de eerste licentie een informatievergadering gehouden, waarin nadere uitleg gegeven wordt omtrent de eindverhandeling en de keuzevakken. De studenten kunnen in principe vrij een onderwerp aan hun promotor voorleggen. Sommige promotoren maken zelf een lijst met mogelijke onderwerpen waaruit de student kan kiezen – zo is er een lijst van ‘thesisvacatures’ op de website van de vakgroep. Het zelfevaluatierapport vermeldt enkele voorbeelden van groepswork, waarbij studenten telkens verschillende facetten van een breder onderzoek voor hun rekening nemen.

Inhoudelijk zijn de eindverhandelingen in te delen in literatuurstudies of eindverhandelingen gebaseerd op veldwerk, al dan niet uitgevoerd in sub-saharisch Afrika.

De begeleiding vangt aan in het vak ‘scriptievoorbereiding’ in eerste licentie. Daarnaast worden er richtlijnen verspreid via een brochure en op de website van de vakgroep. Het zelfevaluatierapport vermeldt een groot onevenwicht in de begeleiding van eindverhandelingen. Eén ZAP-lid begeleidt onevenredig veel studenten. Deze scheeftrekking leidt ook tot een onevenwicht in de behandelde thema’s.¹³

De eindverhandeling wordt door de promotor en twee commissarissen afzonderlijk beoordeeld. Elke beoordeling vindt haar weg naar een schriftelijk verslag gebaseerd op een voorgedrukt vraag- en antwoordformulier.

In haar beoordelingscriteria legt de opleiding eerder de nadruk op het proces dan op het product; de groei van de student doorheen de studie en specifiek bij het schrijven van de eindverhandeling wordt zeker in rekening gebracht bij de quoterings.

Vóór het eigenlijke bezoek heeft de commissie een steekproef van eindverhandelingen grondig doorgenomen. Ze vindt de eindverhandelingen van een goede en soms zeer goede kwaliteit. Het gebruik van de onderzoeksmethoden is eveneens goed. Het relatieve gewicht van de eindverhandeling in het programma lijkt voldoende tot goed; het reële gewicht ervan is mogelijk te groot (zie verder de problematiek van het zogenaamde thesisjaar). Er worden ernstige pogingen gedaan om de studeerbaarheid mede in verband met de eindhandeling te garanderen.

De commissie waardeert het in het programma invoegen van een formeel onderdeel ‘scriptievoorbereiding’. De beoordeling van de eindverhandeling gebeurt volgens adequate criteria. Wel wordt aanbevolen de nu slechts gearchiveerde afstudeerscriptieverslagen integraal aan de betreffende student te bezorgen zodat het leereffect van dit wezenlijke opleidingsonderdeel gemaximaliseerd wordt.

M.b.t. de begeleiding van de eindverhandelingen moet het grote onevenwicht in de inspanning vermeld worden, wat gevolgen heeft voor de spreiding van behandelde thema’s. De commissie beveelt aan deze situatie recht te trekken, en met name taalkundige onderwerpen en onderwerpen i.v.m. Afrikaanse literatuur meer te promoten.

¹² Ibid., p. 36.

¹³ Ibid., p. 41.

4. Studenten

4.1. Studentenprofiel en studentenaantallen

Tabel 1: Hoofddinschrijvingen Afrikaanse Talen en Culturen aan de Universiteit Gent voor de periode 1991-92 tot en met 2001-02

Academiejaar	<i>generatie- studenten</i>	<i>Iste kan- didatuur</i>	<i>2de kan- didatuur</i>	<i>Iste licentie</i>	<i>2de licentie</i>
1991-92	20	28	21	9	22
1992-93	28	33	20	4	19
1993-94	36	48	16	8	10
1994-95	23	32	23	8	10
1995-96	44	57	16	13	11
1996-97	31	38	25	12	11
1997-98	32	41	27	15	11
1998-99	32	46	22	19	22
1999-00	47	60	19	20	25
2000-01	34	50	24	17	21
2001-02	40	47	32	26	22

Over een periode van 11 jaar is het aantal studenten in de Afrikaanse Talen en Culturen behoorlijk toegenomen. Dit komt tot uiting zowel bij de generatiestudenten (nieuwe studenten in de eerste kandidatuur) als bij de studenten in de andere studie jaren.

Afrikaanse Talen en Culturen is een overwegend vrouwelijke richting. Sinds 1995-96 is meer dan 70 % van de generatiestudenten vrouw.

De opleiding kent een eigen, specifieke instroom en recruteert, gezien haar uniciteit in Vlaanderen, minder lokaal en provinciaal en meer over geheel Nederlandstalig België dan de Universiteit Gent als geheel.

De commissie vindt de instroom in deze opleiding in wezen te groot. Dit is ook het geval m.b.t. het totaal aantal studenten. De verhouding mannelijke-vrouwelijke studenten is bijzonder uit balans. Tijdens alle gesprekken met studenten heeft de commissie slechts één mannelijke student als gesprekspartner voor zich gekregen.

4.2. Slaagcijfers en rendementen

Tabel 2: Slaagpercentages Afrikaanse Talen en Culturen aan de Universiteit Gent voor de periode 1991-92 tot en met 2000-01 ¹⁴

Academiejaar	<i>generatie- studenten</i>	<i>1ste kan- didatuur</i>	<i>2de kan- didatuur</i>	<i>1ste licentie</i>	<i>2de licentie</i>
1991-1992	88,2%	83,3%	95,2%	88,9%	40,0%
1992-1993	44,0%	42,9%	80,0%	75,0%	64,7%
1993-1994	50,0%	47,7%	87,5%	100,0%	80,0%
1994-1995	54,5%	56,7%	91,3%	87,5%	40,0%
1995-1996	46,2%	48,0%	93,8%	91,7%	81,8%
1996-1997	69,2%	69,7%	92,0%	91,7%	81,8%
1997-1998	64,3%	54,1%	92,6%	100,0%	36,4%
1998-1999	44,0%	48,7%	95,5%	94,7%	68,2%
1999-2000	56,8%	48,9%	94,7%	95,0%	92,0%
2000-2001	71,9%	70,8%	100,0%	93,8%	66,7%

In het zelfevaluatie-rapport worden de slaagcijfers van de generatiestudenten in vergelijking met de gemiddelde cijfers voor de Universiteit Gent door de opleiding eerder hoog ingeschat. Hiervoor geeft zij een dubbele verklaring. Enerzijds biedt zij een goede begeleiding, daar met kleine groepen studenten gewerkt wordt. Anderzijds gaat zij ervan uit dat aan de keuze voor een dergelijke opleiding meestal een sterke motivatie ten grondslag ligt.

De slaagcijfers in de tweede licentie zijn soms behoorlijk laag. Dit heeft duidelijk te maken met het fenomeen van het zogenaamde thesisaar, dat geregeld blijft opduiken.

Met betrekking tot het rendement van de opleiding zijn de volgende vaststellingen gedaan. Van het aantal beginnende generatiestudenten behaalt gemiddeld 44 % het eindexamen Afrikaanse Talen en Culturen of Vergelijkende Cultuurwetenschap. Deze laatste opleiding bestaat alleen in de tweede cyclus en kent een aanzienlijke instroom vanuit de Afrikaanse Talen en Culturen. Van deze gediplomeerden studeert 76,3 % af in de Afrikaanse Talen en Culturen en 23,7 % in de Vergelijkende Cultuurwetenschap. Deze 23,7% wordt verder buiten beschouwing gelaten.

Van de gediplomeerden in de Afrikaanse Talen en Culturen behaalt 65,6 % het diploma in vier jaar. Iets meer dan een kwart (27,9 %) kent een overschrijding van de studieduur met één jaar en 6,5 % heeft zes jaar of meer nodig.

De gedetailleerde loopbaananalyse geeft een grondiger zicht op de studietrajecten. Gemiddeld 48,1 % van de generatiestudenten slaagt na één jaar in de eerste kandidatuur. Van alle niet-geslaagden schrijft iets meer dan een kwart (27 %) zich in voor een bisjaar en slaagt uiteindelijk 17,1 % in een bis-of trisjaar.

Er is een groot verschil in slaagkansen voor wie het eerste jaar met of zonder Individueel Aangepast Jaarprogramma (IAJ) overdoet. Een Individueel Aangepast Jaarprogramma kan gevolgd worden door studenten die overzitten en voldoende overdrachten/vrijstellingen (voor minimum 20 studiepunten – dus één derde – bij voltijdse studie) verworven hebben. Wie het

¹⁴ Deze tabel is door de commissie bijgevoegd.

jaar overdoet met IAJ en dus zeker een aantal overdrachten heeft, heeft een veel grotere kans op slagen in het bisjaar (78,6 %), dan wie bist zonder IAJ (44,4 %).

Het studierendement is over het geheel genomen voldoende. De slaagcijfers in de eerste kandidatuur worden als voldoende beschouwd. De slaagcijfers in het vervolg van de opleiding – voornamelijk in de tweede licentie – vindt de commissie onvoldoende. Hier speelt het fenomeen van het zogenaamde thesisjaar. Om dit tegen te gaan raadt de commissie een beter gestructureerde begeleiding van de eindverhandeling aan, zoals reeds gesuggereerd in de aanbevelingen onder 2.2.

5. Studeerbaarheid

5.1. Studietijd

Op het moment van het schrijven van het zelfevaluatie-rapport (voorjaar 2002) bestonden er aan de Universiteit Gent geen systematische studietijdmetingen. Tijdens de jaarlijkse evaluatie van docenten door studenten wordt er wel gevraagd wat ze vinden van de verhouding contacturen/studielast. Hieronder wordt zowel zelfstandig werk, als het bijwonen van lessen, oefeningen, ... begrepen. Tijdens het bezoek ter plaatse werd vernomen dat sinds het begin van het academiejaar 2002-03 in bepaalde studierichtingen wel studietijdmetingen worden uitgevoerd. Voor het huidige rapport kon er dus geen gebruik van gemaakt worden. In het zelfevaluatie-rapport bespreekt de opleiding studieduur en studielast. De meeste problemen dienaangaande zijn te situeren in het eerste jaar.¹⁵ Doorheen de hele opleiding vergen volgens het zelfevaluatie-rapport de taalvakken een grote inspanning. Ook de vele paperopdrachten dragen bij tot de aanzienlijke studielast van de opleiding. Ondanks dit alles zijn de studenten zelf vragende partij m.b.t. een kwalitatieve invulling van de vakken. Er wordt ook vastgesteld dat de in de studiegids aangegeven studiepunten niet altijd met de reële studielast per vak overeenkomen.

De opleiding verbindt de meeste onvoldoendes met de gemeenschappelijke vakken. De gemiddelde score die studenten voor deze vakken halen, ligt blijkbaar lager dan het totale gemiddelde.¹⁶ De facultaire studieadviseur (cf. infra) spreekt dit tegen en stelt dat studenten die op de gemeenschappelijke vakken zwak scoren, over de hele lijn behoorlijk zwak presteren.

De commissie beveelt aan een systeem van studielastberekening voor studenten in alle opleidingen in te voeren en geleidelijk te perfectioneren, bij voorkeur mede na kennisname van reeds bestaande normen en criteria in binnen- en buitenland.

Uit het zelfevaluatie-rapport en uit de gesprekken blijkt dat er niet altijd overeenstemming tussen de begrote en de reële studietijd is. Studielastberekening kan hierop een objectiever antwoord op zijn. Tevens raadt de commissie aan in een beter opgebouwde planning van de paperopdrachten te voorzien.

¹⁵ Ibid., p. 60.

¹⁶ Ibid., p. 60.

5.2. Studievoorziening en -begeleiding

Geïnteresseerde toekomstige studenten worden op verschillende wijzen ingelicht over de studiemogelijkheden aan de Universiteit Gent. Hiervoor zorgt het centrale Adviescentrum voor Studenten.

- Jaarlijks stuurt het Adviescentrum voor Studenten naar alle secundaire scholen en Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's) in Vlaanderen documentatie over het studieaanbod, de studentenvoorzieningen en de infodagen aan de RUG.
- Het Adviescentrum neemt deel aan diverse voorlichtingsactiviteiten, georganiseerd door CLB's, ouderverenigingen en serviceclubs, zoals studie-infobeurzen, info-avonden voor studenten en ouders, voordrachten, klasgesprekken, loopbaanacties, enz.
- Het Adviescentrum schrijft jaarlijks 25.000 potentiële studenten aan en biedt hun de mogelijkheid rechtstreeks studie-informatie aan te vragen. Naast de papieren brochure is ook de website van de vakgroep zeer informatief voor geïnteresseerde toekomstige studenten.
- De opleidingen organiseren in samenwerking met het Adviescentrum infodagen voor laatstejaarsstudenten secundair onderwijs per studierichting. Bij die gelegenheid wordt door vertegenwoordigers van de opleiding informatie verstrekt over de organisatie van de studies, over de inhoud en de doelstellingen van de opleiding, over de opleidingsonderdelen in het eerste jaar en over de optimale voorkennis.
- Het Adviescentrum organiseert zes infodagen voor ouders van toekomstige studenten.

Er is studiebegeleiding op centraal niveau en op het niveau van de faculteit.

Het Adviescentrum organiseert centraal de volgende activiteiten m.b.t. studieadviesing :

- Instromende studenten kunnen een beroep doen op de studieadviseurs van het Adviescentrum voor individuele begeleiding bij de studiekeuze.
- Problemen met studiemethode en studieorganisatie worden door dezelfde studieadviseurs behandeld. Het gaat hier voornamelijk om eerstejaarsstudenten.
- Bij mislukken in de studies kunnen studenten in het Adviescentrum advies en begeleiding krijgen inzake een nieuwe studieplanning, een andere studiekeuze of een intrede op de arbeidsmarkt.
- Na het beëindigen van de basisopleiding staat het Adviescentrum ter beschikking voor informatie en advies inzake voortgezette studies in binnen- en buitenland en alle facetten van het intreden op de arbeidsmarkt. Er wordt tevens een eigen vacatureblad uitgegeven.

Op het niveau van de faculteit en de opleiding worden volgende activiteiten aangeboden: Nieuwe studenten eerste kandidatuur krijgen aan het begin van het academiejaar uitgebreid informatie over het programma en de verwachtingen van de opleiding Afrikaanse Talen en Culturen. De studentenvereniging 'Oosters-Afrikaanse Kring' speelt een belangrijke rol in de opvang. De opleiding wordt getypeerd door veel persoonlijk en direct contact tussen AP-leden en studenten, wat ertoe leidt dat veel vragen en opmerkingen van de studenten tijdens spreekuren of andere informele contacten aan bod komen. Samen met de feedback op de papers vormt dit een belangrijke vorm van begeleiding.

Binnen de faculteit Letteren en Wijsbegeerte is er een voltijds studieadviseur die eerstekandidatuursstudenten begeleidt inzake de vijf gemeenschappelijke vakken. Ze is beschikbaar voor inhoudelijke en methodologische problemen i.v.m. deze vakken en behandelt ook problemen i.v.m. studiemethode en -planning.

De commissie vindt de informatievoorziening van de universiteit en de opleiding aan abiturienten voldoende. Een tekortkoming hierin was wel de onverwachte aanpassing van het programma in 2002-03 m.b.t. het wegvallen van het Swahili. De informatie in de brochures

was niet aangepast, waardoor abituriënten bij hun studiekeuze eigenlijk misleid werden. Een onmiddellijke aanpassing van alle informatiebrochures, websites e.d. is hier zeker vereist. Het aanbod aan informatie en advies tijdens de opleiding beoordeelt de commissie als zeer goed. De studiebegeleiding tijdens zowel het eerste jaar als het vervolg van de opleiding vindt de commissie goed. De lage drempel van de opleiding is zeer positief te noemen: studenten kunnen met zeer veel studie- en andere problemen bij het academisch personeel terecht.

6. Afgestudeerden

Gegevens m.b.t. de tewerkstelling van de afgestudeerden zijn afkomstig van de tewerkstellingsenquête van het Adviescentrum voor Studenten. Deze greep plaats in 1998 en onderzocht de situatie van toenmalig recent afgestudeerden (minimum één jaar, maximum vijf jaar). Van de afgestudeerde Afrikanisten uit de academiejaren 1993-97 namen er 18 aan het onderzoek deel (45 % van de aangeschreven groep). Dit lag behoorlijk lager dan het gemiddelde antwoordpercentage (58 %).

Van de respondenten was 55,5 % aan het werk (33,3 % fulltime en 23,8 % parttime). Meer dan een kwart (27,8 %) studeerde verder, 11,1 % was werkloos en 5,6 % bleef vrijwillig zonder activiteit (zocht geen werk). Opvallende vaststelling is dat veel afgestudeerden nog bijkomende opleidingen volgden. Slechts 16,7 % volgde er geen enkele. Voorbeelden van dergelijke opleidingen zijn: Afrikaanse linguïstiek, ontwikkelingssamenwerking, sociale en culturele antropologie en vergelijkende cultuurwetenschap. Dit beeld werd bevestigd in de gesprekken van de commissie met de afgestudeerden. Ongeveer elke gesprekspartner had minstens één bijkomende opleiding gevolgd; in een aantal gevallen om aan de werkloosheid te ontkomen.

De afgestudeerden uit de enquête werkten in diverse sectoren: 30 % in het bedrijfsleven, telkens 20 % in de non-profitsector, 20 % in het wetenschappelijk onderzoek, 20 % bij de overheid, en 10 % in het onderwijs. Onder de uitgeoefende functies kunnen vermeld worden: doctoraatsstudent, administratief medewerker, derdewereldconsulent, leraar, cultuurfunctionaris, kassier.

De tevredenheid over de uitgeoefende functies ligt eerder aan de lage kant: 40 % van de respondenten vindt de inhoud van de eigen job helemaal niet op universitair niveau en 44,4 % vindt de bezoldiging helemaal niet op universitair niveau.

De gesprekken met de afgestudeerden bevestigen grotendeels dit beeld. Enkelen werkten aan de universiteit, iemand was leraar en een behoorlijk aantal studeerden nog of zochten werk.

De commissie vindt het niveau van de afgestudeerden voldoende; ook de mate van realisatie van doelstellingen en eindtermen wordt als voldoende beoordeeld. De opleiding onderhoudt goede contacten met de afgestudeerden.

Het aanstekelijke enthousiasme van de oud-studenten die op de gesprekken aanwezig waren wordt door de commissie geïnterpreteerd als een onmiskenbaar teken van de waardevolle bijdrage van het programma op tal van gebieden. Dat oud-studenten na de studie van 'Afrikaanse Talen en Culturen' nog aanvullende studies ondernemen of in beroepen functioneren die niets met Afrika te maken hebben, betekent niet dat ze het zich beklagen het programma 'Afrikaanse Talen en Culturen' te hebben gevolgd. Toch blijkt uit de gesprekken en het zelfevaluatie-rapport dat de kwestie van de toegang tot de arbeidsmarkt niet eenduidig is. Een belangrijk deel van de afgestudeerden lijkt ontevreden met de plaats die ze in de samenleving innemen. Het beroepenveld dat voor deze opleiding openligt, is onduidelijk. De

opleiding bereidt eigenlijk vooral voor op een verdere studie in de Afrikanistiek of eventueel op een doctoraat.

7. Opleiding als organisatie

In het zelfevaluatie-rapport beschrijft de opleiding de facultaire organen die een rechtstreekse impact op de opleiding hebben. Het gaat over de opleidingscommissie, de examencommissie, de vakgroep en de kwaliteitscel onderwijs.

De opleidingscommissie is het belangrijkste orgaan, dat verantwoordelijk is voor de inhoudelijke aspecten van het onderwijs.¹⁷ Deze commissie heeft geen beslissingsbevoegdheid, maar doet voorstellen die uiteindelijk in de faculteitsraad, of soms op het niveau van het bestuurscollege vastgelegd worden. De opleidingscommissie doet voorstellen m.b.t. doelstellingen en inhoud van het programma, de invulling van het eigenlijke programma met de indeling in vakken en aanpassingen daaraan, en de concrete organisatie van de opleiding. De invulling per opleidingsonderdeel (doelstellingen en inhoud, verantwoordelijke vakgroep, titularis) wordt eveneens door de opleidingscommissie voorgesteld, op voordracht van de bevoegde vakgroepen.

In het zelfevaluatie-rapport wordt gesteld dat de structuur waarin vakgroep en opleiding vervat zitten, niet erg helder en efficiënt is. De relatief kleine opleiding moet vele lidmaatschappen in verschillende organen vervullen, wat een administratieve overbelasting met zich mee brengt. Zowel het voorzitterschap van de opleidingscommissie als dat van de vakgroep lijden onder een toenemende administratieve druk.

Om het aantal vergaderingen binnen de perken te houden, houdt de vakgroep sinds 1998 zogenaamde virtuele vergaderingen.

De organisatiestructuur van de opleiding en de faculteit is helder voor de ZAP-leden, maar niet voor de studenten en de medewerkers. Het feit dat steeds dezelfde personen in verschillende organen verschillende functies bekleden, komt de helderheid niet ten goede. De vakgroep moet nu binnen de facultaire organisatie te veel taken zelfstandig uitvoeren. De commissie beveelt aan dat gezocht wordt naar een meer efficiënte allocatie van bestuurstaken, financiële middelen en administratief-technische ondersteuning door middel van een fusie met verwante vakgroepen.

De effectiviteit van de beslissingsorganen wordt als onvoldoende beschouwd.

De commissie stelt zich ernstige vragen bij het fenomeen van de virtuele vergaderingen.

Hiermee loopt de opleiding het gevaar de transparantie nog meer in het gedrang te brengen.

De omvang van de middelen voor de opleiding is volstrekt onvoldoende. De schamele jaarlijkse allocatie laat niet veel meer dan overleven toe en wordt noodzakelijkerwijs aangevuld met inkomsten uit onderzoekskredieten, geld dat hard nodig is voor andere zaken.

¹⁷ Ibid., p. 75.

8. Gebouwen en infrastructuur

In het zelfevaluatie-rapport geeft de opleiding een vrij gedetailleerde beschrijving van de infrastructuur.

Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie de leslokalen en de bibliotheek bezocht. Ze vindt de locatie in de kelderverdieping een universitaire vakgroep onwaardig en beoordeelt ze dan ook als volstrekt onvoldoende. Ze bewondert wel de vrijwillige inzet van staf en studenten die gepoogd hebben deze locatie toch gezellig in te richten. De beschikbare onderwijsruimten zijn amper groot genoeg. Er is ook een computerlokaal dat echter alleen door de studenten vergelijkende cultuurwetenschap gebruikt kan worden. De bibliotheek op de gelijkvloerse verdieping wordt gedeeld met de vakgroep Vergelijkende Cultuurwetenschappen en huist in een goed ingericht lokaal. Er zijn wel klachten over de beperkte openingsuren. Een deel van de audiovisuele middelen is via onderzoekskredieten aangekocht.

De omvang van het boeken- en tijdschriftenbestand leek na een oppervlakkige inspectie voldoende groot. Over de kwaliteit en actualiteit van het bestand heeft de commissie geen oordeel kunnen vellen.

Het programma 'Afrikaanse Talen en Culturen' moet zich behelpen met onredelijk lage werkingsmiddelen. Het is ondoenbaar met een budget van rond de 25 000 EUR een wetenschappelijke vakbibliotheek op peil te houden, ICT-middelen aan te schaffen voor de studenten en het wetenschappelijk personeel, en dan ook nog het broodnodige veldwerk in Afrika voor sommige studenten te helpen financieren.

9. Personeel en personeelsbeleid

Op het moment van het schrijven van het zelfevaluatie-rapport beschikte de vakgroep over 2 fulltime ZAP-leden, 2 fulltime assistenten en 1 fulltime praktijkassistent. Daarnaast waren er nog 6 fulltime AP-leden, gefinancierd door bronnen van buiten de universiteit (vooral FWO). Op het moment van het eigenlijke bezoek aan de opleiding was deze constellatie enigszins gewijzigd. Een derde fulltime docent kwam in dienst op 1 oktober 2002. Ook was in de loop van 2002 een extra administratieve medewerker aangeworven. Daarnaast zijn enkele herschikkingen in het AP-bestand (niet ZAP) voorgekomen.

De staf-studentratio (enkel ZAP) bedroeg ten tijde van het zelfevaluatie-rapport 63,5. Door de bijkomende docent zal dat nu iets gunstiger worden. Voor het totaal van het AP-kader bedroeg de ratio 25,4. De staf-studentratio wordt in het zelfevaluatie-rapport als billijk ervaren. Een opsomming van de opdrachten van de stafleden leidt tot de vaststelling dat de ZAP-leden een volstrekt overbelaste onderwijsopdracht hebben.¹⁸ Vorig academiejaar had het ene ZAP-lid 13,5 lesuur per week, en het andere maar liefst 27,5 lesuur.

Er wordt een uitgebreid overzicht gegeven van de in de vakgroep lopende onderzoeks- en doctoraatsprojecten. Dit geeft meteen een zicht op de onderzoekskundigheid van de diverse AP-leden.

De didactische kwaliteit van het onderwijs wordt geïllustreerd a.h.v. een enquête onder de studenten over één studiejaar. Didactische kwaliteit heeft sinds 2000-01 een mogelijke impact op de loopbaan: via een facultair evaluatiesysteem speelt het een rol bij bevorderingen.

¹⁸ Ibid., p. 91

Het beleid t.o.v. assistenten houdt in dat ze de helft van de werktijd aan onderzoek moeten kunnen besteden.¹⁹ Het wetenschappelijk personeel (niet AAP) kan zich volledig aan de onderzoeksopdracht wijden.

De commissie vindt de omvang van het ZAP-bestand onvoldoende. Dat een universitaire opleiding tot voor kort door slechts 2 docenten gedragen werd, is onaanvaardbaar. Het AAP- en ATP-bestand kan wel voldoende genoemd worden. De verhouding van het aantal ZAP-leden t.o.v. het aantal AAP-leden vindt de commissie onvoldoende. Het grote overwicht aan vrouwelijke studenten wordt nog niet in het AP-kader gereflecteerd.

De waaier van specialisaties binnen de staf is te beperkt, mede doordat er ten tijde van het zelfevaluatie rapport slechts twee ZAP-leden waren. De onderzoekskwaliteit van de staf wordt goed bevonden. Inzake onderzoeksoutput stelt de commissie een behoorlijk onevenwicht tussen de ZAP-leden vast. De onderzoeksomvang is voor het ZAP voldoende, voor het AAP goed.

De didactische kwaliteit, vnl. inzake het talenonderwijs, is echter onvoldoende. De ZAP-leden zetten zich voldoende voor het onderwijs in. In wezen wordt er zelfs te veel college gegeven. De onderwijsomvang is veel te groot; de indiensttreding van het nieuwe ZAP-lid zal daar enige verlichting in brengen. De verhouding onderwijs/onderzoeksopdracht van het ZAP is scheef en helt te veel naar het onderwijs over. Het AAP en WP hebben voldoende tijd voor onderzoek en worden niet overmatig in het onderwijs ingezet.

M.b.t. de personeelsformatie wordt de grote nood aan een praktijkassistent voor het aanleren en het inoefenen van tenminste één Afrikaanse taal herhaald.

De commissie stelt voor een systeem van werklastberekening voor docenten in te voeren en geleidelijk te perfectioneren, bij voorkeur mede na kennisname van reeds bestaande normen en criteria in binnen- en buitenland, om op die manier het diverse en uitgebreide takenpakket in beeld te brengen.

10. Internationalisering

Op centraal niveau zorgt de Afdeling Internationale Betrekkingen van de Directie Onderwijsaangelegenheden (tot voor kort de Dienst Internationale Betrekkingen genoemd) voor de coördinatie en ondersteuning van de internationale samenwerkingsverbanden. Internationalisering is ingeschreven in de missie van de Universiteit Gent: deze "...profileert zich in een breed internationaal perspectief en beklemtoont daarbij haar eigenheid inzake taal en cultuur; ..."²⁰

Elke faculteit heeft een Facultaire Commissie voor Internationalisering, die de schakel vormt tussen de Afdeling Internationale Betrekkingen en individuele AP-leden.

Deze facultaire commissie in de faculteit Letteren en Wijsbegeerte organiseert bijeenkomsten voor geïnteresseerden (academische personeel en studenten), onderhoudt een website en verspreidt en verzamelt alle nodige documenten.²¹

De opleiding neemt sinds 1990 deel aan Socrates/Erasmus. Momenteel zijn 5 bestemmingen in 5 niet nader genoemde landen. Het aantal in het buitenland studerende studenten schommelt per academiejaar tussen 2 en 6. De meesten gaan in de eerste licentie naar het buitenland, waardoor 11 % van die studenten minimaal 3 maanden in het buitenland

¹⁹ Ibid., p. 100.

²⁰ Ibid., p. 103.

²¹ Ibid., p. 104.

vertoeven. Er worden geen inkomende studenten uit het buitenland vermeld. Voor verblijven in Afrika zijn geen uitwisselingsprogramma's voorhanden. Hiervoor is wel een beperkt aantal veldwerkbeurzen van de VLIR beschikbaar, maar dit aanbod voldoet niet aan de vraag. De docenten blijken over een vrij uitgebreid internationaal netwerk van contacten te beschikken en geven regelmatig gastcolleges in het buitenland.

De commissie vindt de terugkoppeling van de internationale contacten van het AP naar het onderwijs goed. De deelname van de eigen studenten aan internationale uitwisselingen daarentegen is te beperkt. Inkomende studenten uit het buitenland zijn er niet. Voor verblijven in Afrika zijn geen uitwisselingsprogramma's voorhanden. De opleiding springt zuinig en efficiënt om met de enkele reisbeurzen die ze voor haar studenten kan bemachtigen. De commissie beveelt aan nog meer gebruik te maken van de bestaande (Europese) uitwisselingsprogramma's en hierbij, met steun van de faculteit, sterk de mogelijkheden van ICT te onderzoeken.

Het beleid m.b.t. de internationalisering is voldoende. De commissie herhaalt hier de aanbeveling het draaiboek voor studie- en veldwerkverblijven in Afrika op de website met prioriteit verder uit te bouwen.

11. Onderzoekscomponent van het onderwijs

In het zelfevaluatie-rapport somt de opleiding een aanzienlijk aantal onderzoeksgebieden op. De vakgroep probeert onderzoeksresultaten zo goed mogelijk te verspreiden en gebruikt hiervoor o.a. de eigen website en deze van de Afrika Vereniging. Daarnaast zijn in nauwe samenwerking met de vakgroep twee eenheden opgericht met het oog op onderzoek en onderzoeksverspreiding: Interdisciplinary Research Group Africa (IDOGA) en Research Center on African Languages and Literatures (RECALL). Deze hebben een interdisciplinair karakter, publiceren werkdocumenten en organiseren lezingen door internationale sprekers, in een interdisciplinair kader.

Er wordt (zoals ook al in 2.1. vastgesteld) een maximale doorstroming van onderzoeksgegevens naar het onderwijs nagestreefd.²² Het zelfevaluatie-rapport geeft een uitgebreide lijst van de vakken die als projectvak ingevuld worden. Hierbij wordt van studenten verwacht onderzoeksprocedures en -technieken toe te passen en er op een wetenschappelijke wijze over te rapporteren. Bepaalde eindverhandelingen, geschreven als deel van een reeks parallelle onderzoeken, op basis van groepswork worden ingeschakeld in het lopende onderzoek van de vakgroep, wat tot goede resultaten leidt. Er is een sterke overeenkomst tussen het onderzoeksspecialisme van de staf en de thema's waarover onderwijs gegeven wordt.²³

De commissie beoordeelt de globale onderzoeksfilosofie van de opleiding positief. De staf doet grote inspanningen om het studentenpubliek in het internationale wetenschappelijke leven te laten participeren door het uitnodigen van waardevolle wetenschappers en door zelf in het binnen- en buitenland in het kader van gereputeerde instellingen lezingen en cursussen te geven in zoverre de onderbestaffing dit toelaat. Verschillende leden van het ZAP en het AAP publiceren internationaal gewaardeerde bijdragen en betrekken de studenten in hun wetenschappelijk werk. Bijdragen van studenten

²² Ibid., p. 112.

²³ Ibid., p. 123.

en assistenten worden steeds door naamvermelding gehonoreerd. De meeste gedoeerde vakken worden mede door eigen wetenschappelijke productie gevoed. In het domein van de linguïstiek is er sinds geruime tijd een leemte, die hopelijk, door de benoeming van een bijkomend docent in oktober 2002, in een gevoelige mate zal worden opgevuld.

12. Interne kwaliteitszorg

12.1. Zelfevaluatierapport

Het zelfevaluatierapport wordt gekenmerkt door een grondige behandeling van alle vereiste aandachtspunten. De commissie apprecieert de aanzienlijke inzet voor het schrijven van omvattende stukken over een programma dat zeer binnenkort grondig zal getransformeerd worden in het kader van de Bamahervorming.

Het zelfevaluatierapport was een uitstekende informatiebron voor de commissie. Tijdens de gesprekken werd het beeld van de commissie nog met belangrijke nuances bijgewerkt.

12.2. Interne kwaliteitszorg

Op centraal niveau wordt het onderwijsbeleid in sterke mate bepaald door de onderwijsraad. Door de aanwezigheid van een ZAP-lid zijn de faculteiten in deze raad vertegenwoordigd. De studenten hebben zeven vertegenwoordigers in dit orgaan. De onderwijsraad adviseert de academische overheid m.b.t. het ontwikkelen van een onderwijspolitiek aan de Universiteit Gent. Hiertoe wordt een aantal middelen en systemen ontwikkeld, waaronder: opvolging van het onderwijs- en examenreglement, systematiseren van de studielastbewaking, opstellen van instrumenten voor onderwijs-evaluatie, docententraining, invoeren van studiebegeleidingssystemen,...

Op facultair niveau wordt de onderwijs-optimalisering in de eerste plaats gedragen door de opleidingscommissies. Dit zijn 'permanente adviesorganen van de faculteiten m.b.t. het algemeen beleid en de organisatie van het onderwijs in de opleiding.'²⁴ In dit kader staan zij in voor het bepalen van de doelstellingen, de vormgeving en de praktische invulling van de inhoud van het onderwijs, evenals voor het verloop en de begeleiding van de onderwijs-leerprocessen en hebben ze een verantwoordelijkheid voor de resultaten van deze laatste. Ze zijn tevens belast met de curriculumconstructie voor de hele opleiding.

Sinds 1998-99 functioneert in elke faculteit een kwaliteitscel onderwijs, onder leiding van een onderwijsdirecteur. Deze bestaat uit vertegenwoordigers van het AP en de studenten van de faculteit en beschikt over een fulltime medewerker van universitair niveau. De kwaliteitscel ondersteunt de opleidingscommissies en heeft volgende taken: aanbrenge van methodes, procedures en nieuwe initiatieven inzake de ontwikkeling van de onderwijsinhoud en de onderwijs-leerprocessen, opvolgen van de resultaten van het onderwijs en van de vernieuwingen, kritisch reflecteren over de onderwijsinhoud, -processen en -resultaten. De vakgroepen, tenslotte, staan in voor de inhoudelijke invulling van het onderwijs op het niveau van de opleidingsonderdelen.

²⁴ Ibid., p. 127.

De lage drempel van de opleiding en het feit dat het onderwijzend personeel steeds openstaat voor kritiek en dit ook vaak tot veranderingen leidt, is voor de studenten positief. Naast de reeds vermelde informele vormen van kwaliteitscontrole is er ook een formele vorm van interne kwaliteitscontrole. De evaluatie van opleidingsonderdelen door studenten is in 1992-93 ingevoerd. In een enquête kunnen de studenten een oordeel vellen over verschillende aspecten die met het onderwijs van het opleidingsonderdeel gepaard gaan. De betrokken docenten worden van de resultaten op de hoogte gebracht. De kwaliteitscel onderwijs staat in voor de praktische organisatie en het doorgeven van de resultaten van deze evaluaties. Het is een weg waarlangs tekortkomingen aan het licht kunnen komen en ook geremedieerd worden. Er worden inspanningen gedaan om de participatiegraad van de studenten, die tussen 20 en 30 % lag, te verhogen. Door de evaluaties onaangekondigd tijdens een les aan te bieden, wordt een participatiegraad van 50 à 60 % bereikt.

Een ander initiatief is de centraal ingerichte docententraining. Dit is een meerdaags programma dat aan de docenten aangeboden wordt met het oog op de verbetering van hun onderwijs. Curriculumvernieuwingen worden meestal in de opleidingscommissie geïnitieerd. De aanpassing van onderwijsprogramma's volgt een zware administratieve procedure.

De commissie vindt het geheel van de interne kwaliteitszorg goed. De onderwijsevaluatie door studenten verloopt vlot en is goed ingeburgerd. Studenten zijn in alle betrokken organen vertegenwoordigd en hebben zeker een inbreng in de onderwijsevaluatie en curriculumvernieuwing.

De procedures voor curriculumherziening en –innovatie zijn sterk administratief en werken enigszins vertragend.

Gezien het almaar toenemende belang van kwaliteitszorg adviseert de commissie de bestaande initiatieven verder te ondersteunen en voldoende ruimte te laten voor de uitbouw van bijkomende activiteiten.

13. Bachelor/masterstructuur

De vakgroep voegde een eerste schets van het Bama-ontwerp aan het zelfevaluatierapport toe met het verzoek aan de commissie om tijdens het visitatiebezoek in december 2002 over dit nog onvoltooide project te adviseren.

De licentiaatsopleiding Afrikaanse Talen en Culturen zou volgens de toenmalige plannen omgezet worden naar een masteropleiding 'Taal en samenleving in Afrika' van 2 jaar (120 studiepunten). Dit betekent dat er geen bachelor 'Afrikaanse Talen en Culturen' ingericht wordt. De master is rechtstreeks toegankelijk vanuit de bachelor geschiedenis. Andere bachelors uit de Letteren en Wijsbegeerte kunnen instromen, mits het volgen van een bachelor afstudeertraject 'Afrikastudie' van 30 studiepunten.

Over de doelstellingen en inhoud is door de opleiding grondig gereflecteerd. Het programma wordt ernstig gecondenseerd en wordt samengesteld uit de volgende modules: Afrikaanse taalkunde (30 studiepunten), Taal en samenleving (15 studiepunten), Afrikaanse cultuur en samenleving (15 studiepunten), Geschiedenis van Afrika (15 studiepunten) en scriptie (45 studiepunten).

Het accent op taalverwerving zal sterk afnemen, wat in verband kan gebracht worden met de korte duur van het programma en met de ervaringen in het huidige programma.

Tussen het bezoek aan de opleiding in december 2002 en het finaliseren van het visitatierapport is bovenstaand ontwerp vervangen door een ander voorstel. Dit valt buiten het

werkkerrein van de visitatiecommissie. Onderstaande opinie betreft dus alleen het eerste, bovenstaande Bamavoorstel.

De vakgroep mikt in het kader van het Bama-ontwerp op een selectie van een twintigtal getalenteerde studenten uit binnen- en buitenland. Het nieuwe programma beoogt uitgesproken voor te bereiden op het schrijven van een doctoraatsverhandeling, en op een academische carrière of een andere hooggespecialiseerde functie. De Gentse Master-opleiding zou zich profileren als een vrij uniek researchprogramma in Europa. In het kader van deze ambitieuze plannen zou het scholen van een beperkte groep studenten inderdaad een zinvolle operatie kunnen zijn die een internationaal studentenpubliek vermag aan te trekken. Doorgedreven specialisatie over Afrika is zeker functioneler dan de huidige overproductie van licentiaatsdiploma's. Die investering lijkt de moeite waard.

Als men het nieuwe ambitieuze programma een kans van slagen wil geven, zal het ongetwijfeld noodzakelijk zijn het Masterprogramma in voortreffelijk Engels te laten verlopen. Het is ondenkbaar dat anderstalige studenten Nederlands zullen leren om in Gent 'Taal en samenleving in Afrika' te studeren.

14. Conclusies en aanbevelingen

De opleiding 'Afrikaanse Talen en Culturen' is uniek in Vlaanderen en België en moet zich op een volwaardige wijze kunnen ontplooien. Door hard werk en een niet aflatende inzet slaagt een kwantitatief beperkte staf erin jonge mensen blijvend enthousiast te maken voor wetenschapsbeoefening en voor de kennis van het Afrikaanse continent. De commissie stelt de academische overheid voor deze opleiding voldoende (financiële) steun te verlenen. De commissie onderstreept dat de opleiding Afrikaanse Talen en Culturen bijzondere steun vanwege de hogere academische overheid zal moeten kunnen genieten om op de meeste van haar aanbevelingen in te gaan. De opleiding beschikt niet over de nodige middelen.

1. De commissie evalueert het onderwijsprofiel, de doelstellingen en eindtermen als voldoende. De realisatie van een aantal doelstellingen vormt echter een probleem; hierbij gaat het in de eerste plaats over de praktische taalvaardigheid. Na 4 jaar onderwijs kunnen de studenten zich niet in een Afrikaanse taal uitdrukken, terwijl dit één van de voornaamste motieven is bij het kiezen van deze studie. Om dit enigszins te verhelpen, beveelt de commissie ten eerste de aanwerving van een praktijkassistent voor de praktische taalvaardigheid aan. In elk geval moet de informatie voor de aspirant-studenten aan de realiteit worden aangepast.

2. De commissie vindt de opbouw en samenhang van het programma voldoende. Het programma behaalt in het algemeen een goed niveau. Dit is niet het geval voor alle vakken afzonderlijk, zoals b.v. de taalvakken. De commissie heeft bedenkingen bij het plotse afschaffen van het Swahili zonder overleg met de studenten, vooral daar dezen juist het Swahili wilden leren. Ook heeft de commissie vragen m.b.t. de arbeidsmarkt voor de afgestudeerden.

3. De onderwijsleersituatie wordt als onvoldoende beoordeeld. De gehanteerde werkvormen zijn niet altijd de meest geschikte. De commissie staat positief t.o.v. de grote toegankelijkheid van de staf en de nadruk op zelfstandig werk doorheen de opleiding. Ze beveelt aan het schrijfonderwijs – de vele paperopdrachten doorheen de opleiding – didactisch en intensief

op te bouwen, met het oog op een blijvend leereffect. Daarnaast wordt aanbevolen het draaiboek voor studie- en veldwerkverblijven in Afrika verder uit te bouwen.

4. De toetsing wordt voldoende geacht. De commissie beveelt wel aan de planning van de papers doorheen het academiejaar efficiënter te organiseren.

5. De commissie evalueert de eindverhandelingen als goed. Ze waardeert het invoegen in het studieprogramma van het aparte vak 'scriptievoorbereiding'. Ze beveelt een meer evenwichtige verdeling in de begeleiding van de eindverhandelingen aan, wat ook tot geringere scheeftrekking in de behandelde thema's zal leiden.

6. De commissie vindt de studentenaantallen te groot voor de betrokken arbeidsmarkt. De slaagcijfers zijn in de eerste kandidatuur voldoende, maar in de tweede licentie te laag. Hier wordt een vertraging te wijten aan het "thesisjaar" vastgesteld.

7. I.v.m. de studietijd beveelt de commissie sterk de invoering van een systeem van studielastberekening voor de opleiding aan. De studievoorlichting voor abituriënten is voldoende; deze voor studenten is goed. Ook de studiebegeleiding wordt goed bevonden.

8. Het niveau van de afgestudeerden is voldoende. Ze kijken enthousiast op hun opleiding terug, maar hun positie op de arbeidsmarkt blijft een probleem. De opleiding onderhoudt goede contacten met haar oud-studenten.

9. De opleiding als organisatie wordt door de commissie als onvoldoende functioneel geëvalueerd. De onvoldoende geldelijke middelen laten ternauwernood overleven toe.

10. De gebouwen waarin de opleiding gehuistvest is en de infrastructuur waarmee colleges wordt gegeven vindt de commissie volstrekt onvoldoende. De bibliotheek huist in het mooiste lokaal.

11. Het personeelsbestand en -beleid beoordeelt de commissie als onvoldoende. Deze factor ligt buiten de impact van de vakgroep. Ondanks de kleine getalssterkte slaagt het personeel erin een opleiding in te richten en een zware onderwijsopdracht te combineren met een goede onderzoekskwaliteit. De commissie beveelt aan een vorm van docentenlastberekening in te voeren, om de takentoe wijzing aan docenten op objectievere gegevens te kunnen baseren.

12. De commissie vindt de internationalisering aan de universiteit goed, maar beveelt aan dat de opleiding Afrikaanse Talen en Culturen nog beter gebruik maakt van de mogelijkheden tot (Europese) uitwisseling.

13. De onderzoekscomponent van het onderwijs wordt door de commissie als goed beoordeeld. Zowel het AAP/WP als de studenten worden op hun manier goed bij het onderzoek betrokken.

14. De commissie adviseert de bestaande interne kwaliteitszorg verder te ondersteunen en voldoende ruimte te laten voor de uitbouw van bijkomende activiteiten.

15. Overzicht van de scores per kwaliteitsaspect

Noot vooraf:

De commissie heeft conform de VLIR-voorschriften letterscores toegekend aan alle kwaliteitsaspecten, maar waarschuwt nadrukkelijk voor het belangrijke – en soms cruciale – nuanceverlies dat het gebruik van dit meetinstrument voor het waarderen van bepaalde materies met zich kan meebrengen.

Onderstaande tabel bevat de letterscores die de commissie op de diverse kwaliteitsaspecten aan de opleiding gegeven heeft. Het geheel van deze kwaliteitsaspecten vormt het kwaliteitsprofiel. De letterscores geven aan in welke mate de tijdens de visitatie bezochte opleiding aan de eisen van de commissie voldoet. Basisfactoren bij het toekennen van de letterscores zijn enerzijds het referentiekader van de commissie en anderzijds de aandachtspunten die aan elk kwaliteitsaspect gelieerd zijn. Deze aandachtspunten zijn afkomstig uit de Handleiding voor de onderwijsvisitaties tweede ronde (VLIR, 2001).

Het spreekt voor zich dat de letterscores geïnterpreteerd moeten worden samen met de in de tekst voorkomende oordelen.

De letterscores stemmen met de volgende betekenis overeen:

- A = zeer goed
Met betrekking tot het kwaliteitsaspect is een niveau gerealiseerd dat in alle opzichten (alle aandachtspunten) zeer goed is en internationale vergelijking kan doorstaan. Voor dit aspect kan de opleiding als voorbeeld functioneren.
- B = goed
Het niveau van het kwaliteitsaspect beantwoordt aan de verwachtingen en is het product van een doordacht beleid.
- C = voldoende
Het kwaliteitsaspect beantwoordt aan de basisstandaard of basisnorm voor een universitaire opleiding
- D = onvoldoende
Het kwaliteitsaspect ligt beneden de gestelde verwachting. Beleidsaandacht op dit punt is nodig.
- E = volstrekt onvoldoende
Het kwaliteitsaspect beantwoordt in het geheel niet aan de gestelde verwachting. Het lage niveau heeft een kwaliteitsverlies voor de opleiding als gevolg.

Kwaliteitsaspecten	Score UGent
1. Onderwijsprofiel, doelstellingen en eindtermen	C
2. Programma 2.1. Opbouw en inhoud van het programma 2.2. Onderwijsleersituatie (werkvormen) 2.3. Toetsing en evaluatie	B-C D C
3. Eindverhandeling	B-C
4. Studenten 4.1. Studentenprofiel en studentenaantallen 4.2. Slaagcijfers en rendementen	D-C C
5. Studeerbaarheid 5.1. Studietijd 5.2. Studievoorzichting en -begeleiding	C B
6. Afgestudeerden 6.1. Kwaliteit 6.2. Waardering vanuit het beroepenveld	C C
7. Opleiding als organisatie	D
8. Gebouwen en infrastructuur	E
9. Personeel en personeelsbeleid 9.1. Kwaliteit van het personeel 9.2. Personeelsbeleid	B-C C-D
10. Internationalisering	B
11. Onderzoekscapaciteit van het onderwijs	B
12. Interne kwaliteitszorg	B

Bijlagen

Bijlage 1: Personalia van de leden van de visitatiecommissie

Prof. dr. E. Roosens (°1934) is emeritus gewoon hoogleraar antropologie aan de Katholieke Universiteit Leuven en emeritus buitengewoon hoogleraar aan de Université catholique de Louvain. Hij is gasthoogleraar geweest aan de Université Laval in Québec, aan de University of California Berkeley (zeven maal) en tevens P.P. Rubens professor aan dezelfde universiteit. Daarnaast was hij visiting research fellow aan de Nanzan Universiteit in Nagoya, Japan. Hij was titularis van de Francqui-leerstoel 1996-97 aan de Vrije Universiteit Brussel. Hij werkt regelmatig mee aan het beoordelen en adviseren van wetenschappelijk onderzoek en onderzoeksprojecten van Nederlandse universiteiten.

E. Roosens bestudeert sedert 1961 interetnische verhoudingen en cultuurverandering, achtereenvolgens in Centraal-Afrika, Canada, Europa en de VS (California). Hij heeft sinds 1974 onderzoek geleid over de hogervermelde thema's in Bolivia, Congo, Kreta, Marokko, Sicilië, Spanje, Zuid-India, Canada, Nigeria, België en Japan, overwegend in een context van migratie. Van 1971 tot 1975 verrichtte hij onderzoek over de vermaarde gezinsverpleging voor mentale patiënten in Geel, België, in samenwerking met Columbia University (VS). In 1999-2000 heeft hij gedurende een jaar een tweede veldonderzoek verricht in Geel in samenwerking met zijn collega Alex Cohen van Harvard Medical School, Harvard University.

E. Roosens is de auteur van tientallen wetenschappelijke bijdragen en een aantal boeken waaronder: *Images africaines de la mère et l'enfant* (Paris/Leuven: Béatrice-Nauwelaerts, 1967), *Socio-culturele verandering in Midden-Afrika. De Yaka van Kwaango*. (Antwerpen/Utrecht: Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1971), *Mental patients in town life* (Beverly Hills: Sage Publications, 1979, gepubliceerd in vijf talen), *Creating ethnicity: The process of ethnogenesis* (London/Newbury Park (Cal.)/New Delhi: Sage Publications, 1989), *Eigen grond eerst? Primordiale autochtonie, dilemma van de multiculturele samenleving* (Leuven: Acco, 1998).

Dr. Antoon De Baets (° 1955) werd licentiaat in de ontwikkelingssamenwerking (1978) en doctor in de geschiedenis (1988) aan de Universiteit van Gent. Hij werkte voor deze universiteit (1979–80, 1983–90) en voor het voormalige publicatiebureau van Amnesty International in Costa Rica (1980–82). Hij is sinds 1989 werkzaam als universitair docent in de eigentijdse geschiedenis aan de Rijksuniversiteit van Groningen.

Hij heeft in zeven talen gepubliceerd, vooral over de historische popularisatie en de censuur van de geschiedenis. Hij was auteur en lid van de Board of Advisers van *Censorship: A World Encyclopedia* (D. Jones, ed., 4 volumes; London and Chicago: Fitzroy Dearborn, 2001). Hij coördineert het *Network of Concerned Historians* (1995–). Hij schreef onder meer *De figuranten van de geschiedenis: hoe het verleden van andere culturen wordt verbeeld en in herinnering gebracht* (Antwerpen: Epo, en Hilversum: Verloren, 1994) en *Censorship of Historical Thought: A World Guide, 1945–2000* (Westport, CT en London: Greenwood Press, 2002).

Dr. Peter Pels (° 1958) studeerde cum laude af aan de Universiteit van Amsterdam zowel in de sociologie als in de culturele antropologie. In 1993 behaalde hij zijn Ph.D. in de culturele antropologie, eveneens cum laude.

Hij was van 1995 tot 2003 universitair docent bij het Onderzoekscentrum voor Godsdienst en Maatschappij, Afdeling Sociologie en Antropologie, van de Universiteit van Amsterdam, en zal vanaf september 2003 verbonden zijn aan de Universiteit Leiden als hoogleraar in de

antropologie van Afrika bezuiden de Sahara. Hij was de Netherlands Visiting Professor aan het International Institute and het Anthropology Department van de University of Michigan, Ann Arbor, in najaar 1995, en visiting professor aan het Institute for Global Studies van de University of Minnesota in het voorjaar van 2001.

Voor verschillende tijdschriften verrichtte hij redactioneel werk: van 1988 tot 1993 was hij lid van het Editorial Collective van *Critique of Anthropology*, van 1998 tot 2001 was hij Advisory Editor van *Current Anthropology* en vanaf januari 2003 is hij Editor-in-chief van *Social Anthropology*. Hij publiceerde o.a.: *A Politics of Presence. Contacts between Missionaries and Africans in Late Colonial Tanganyika* (Chur: Harwood Academic Publishers, 1999), *Colonial Subjects. Essays in the Practical History of Anthropology* (red. met Oscar Salemink, Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1999), en *Magic and Modernity. Interfaces of Revelation and Concealment* (red. met Birgit Meyer, Stanford: Stanford University Press, 2003).

Bijlage 2: Bezoekschema

WOENSDAG 11 DECEMBER 2002

15u - 18u30	intern beraad visitatiecommissie: voorbereiding van het bezoek
19u	informele ontmoeting met een vertegenwoordiging van de academische overheid, het faculteitsbestuur en opleidingsafgevaardigden
20u	avondmaaltijd

DONDERDAG 12 DECEMBER 2002

9u - 9u45	gesprek visitatiecommissie met het faculteitsbestuur, de opstellers van de zelfstudie en de facultair coördinator
9u45 - 10u30	gesprek met de studenten uit de opleidingscommissie
10u30 - 11u15	gesprek met leden van het academisch personeel uit de opleidingscommissie en de verantwoordelijke interne kwaliteitszorg
11u15 - 11u30	pauze
11u30 - 12u15	gesprek met eerste-cyclusstudenten
12u15 - 13u	gesprek met tweede-cyclusstudenten
13u - 14u	middagmaaltijd
14u - 15u	gesprek met leden van het assisterend academisch personeel
15u - 16u	gesprek met leden van het zelfstandig academisch personeel eerste cyclus
16u - 16u15	pauze
16u15- 17u15	gesprek met leden van het zelfstandig academisch personeel tweede cyclus
17u15 - 18u15	nabespreking commissie, gelegenheid tot inzage cursussen, nota's en examenopgaven
18u15 - 19u	gesprek met afgestudeerden van de opleiding
19u15-20u	informele ontmoeting met opleidingsafgevaardigden
20u	avondmaaltijd

VRIJDAG 13 DECEMBER 2002

8u45 - 9u45	bezoek commissieleden onderwijs- en practicumruimten, bibliotheek, computerlokalen e.d.
9u45 - 10u30	gesprek met verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding (facultair en centraal), facultair verantwoordelijke internationalisering, ombudspersonen
10u30 - 11u	spreekuur en/of aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
11u - 11u30	aanvullende gesprekken met de commissie op eigen initiatief
11u30 - 11u45	pauze
11u45 - 12u30	gesprek met het faculteitsbestuur, facultair coördinator, opleidingsverantwoordelijken
12u30 - 13u30	middagmaaltijd
13u30 - 17u	intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
17u	mondelinge rapportering